

הקנאה ותיקונה

1. **רש"י במדבר פרק טז פסוק א**
ומה ראה קרח לחלוק עם משה? **נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל**, שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר: "ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועוזיאל", עמרם הבכור - נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול! מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם!! והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו.

2. **משנה מסכת אבות פרק ד משנה כא**
רבי אליעזר הקפר אומר: הקנאה והתאוה והכבוד - מוציאים את האדם מן העולם:

3. **ספר כד הקמח קנאה**
"חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה" (משלי יד ל) - מנהג שלמה ע"ה בכל ספר משלי לגנות המידות המגוננות ולשבח המידות החמודות, וברוב הפסוקים שבו יזכיר המדות זו לעומת זו בדבר והפכו, וענין "לב מרפא" - לב של רפואה, והוא מי שיש לו לב טוב שאין בלבו קנאה על שום אדם, כי כאשר יקנא האדם במי שהשיג עושר ונכסים, יוסיף דאגה על דאגה עד שהשיג כמוהו... ואם לא השיג, יהיו כל ימיו מכאובים וחיי צער יחיה, וסוף שימית את עצמו או את חברו. ימית את עצמו, שהרי אמרו: "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם", וכן אמר אליפו (איוב ה ב): "ופתה תמית קנאה", כלומר מי שמתפתה אחר מדת הקנאה תמיתנו... אבל מי שלבו תמים, והוא שקראוהו חכמים "לב טוב", שאין בלבו קנאה על חברו... ינצל מכל הנזקים הללו ויחיה חיי שלווה, זהו שאמר: "חיי בשרים לב מרפא", כי מדת הקנאה היא הפך לב מרפא, וכן רקב עצמות שהוא המיתה הפך חיי בשרים, והכונה לומר כי במדת "לב מרפא" יחיה ובמדת הקנאה ימות. ואמר "רקב עצמות", שהוא חולי שאין לו רפואה ואין לו תקנה, כי כשהבשר נרקב הנה הוא חוזר ומתחדש, אבל העצם הנרקב אין לו רפואה לעולם, ולכך המשיל שלמה מדת הקנאה ל"רקב עצמות" שהוא דבר שאין לו רפואה, כן מדת הקנאה חולי שאין לו רפואה...

4. **ספר מסילת ישרים פרק יא**
הקנאה גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות, כי אין המקנא מרויח כלום לעצמו וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו, ואינו אלא מפסיד לעצמו, וכמאמר הכתוב שזכרתי (איוב ה ב): "ופתה תמית קנאה". ואמנם, יש מי שסכלותו רבה כ"כ עד שאם יראה לחבירו איזה טובה יתעשש בעצמו וידאג ויצטער, עד שאפילו הטובות שבידו לא יהנוהו מצער מה שהוא רואה ביד חברו, והוא מה שאמר עליו החכם (משלי יד ל): "ורקב עצמות קנאה". אמנם, יש אחרים שאינם מצטערים וכואבים כ"כ, אעפ"כ ירגישו בעצמם איזה צער, ולפחות יתקרר רוחם בראותם אחד עולה איזה מעלה יתירה אם לא יהיה מאוהביו היותר דבקים לו, כל שכן אם מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו הוא, כל שכן אם יהיה גר מארץ אחרת. ותראה שבפיהם אפשר שיאמרו דברים כשמחים או מודים על טובתו, אך לבם רפה בקרבם. והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני האדם, כי אעפ"י שלא יהיו בעלי קנאה ממש, אמנם, לא ניקו ממנה לגמרי, כל שכן אם בעל אומנותו מצליח בה, שכבר כל אומן סני לחבריה (ב"ר יט ד), וכל שכן אם מצליח בה יותר ממנו. ואמנם, לו ידעו ולו יבינו כי "אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו

5. **אוצרות המוסר לרב משה צוריאלי שליט"א**
למה התכוון רמח"ל באומרם שהקנאה נובעת מן חוסר דעת? מסביר רמח"ל בספרו "פינות המרכבה", שיש לכל אדם ואדם שורש, ומכיון שהאדם לא מכיר מה התפקיד שה' ייעד לו ומה הוא שורשו, לכן כל אחד רוצה לעלות למקום אחר הגבוה ממנו, ואילו רק היה יודע שהמקום ההוא אליו הוא מתאוה איננו לפי שורשו, לא היה מתאוה לו. כאשר זה יודע לעתיד, תתקיים "וסרה קנאת אפרים".

6. **אורחות צדיקים שער הקנאה**
הקנאה באה מגריעות הנפש. אם הוא מקנא ביופיו של אדם, או בגבורתו, או בעשרו, הרי אינו חפץ במה שגזר הבורא יתברך. וזה דומה לעבד שיש לו תלוונות על מעשה אדוניו ואינו מתרצה בעניני אדוניו - אין זה עבד נאמן. וכל שכן שאין להתרעם על הבורא יתברך אשר כל מעשיו ישרים ונכוחים שאין להרהר אחריו... הקנאה לבני אדם כחולי הגוף... המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד, ושכלו מתחסר מרוב קנאה הטמונה בקרבו, ואין לבו פנוי ללמוד ולהתפלל בכוונה ולעשות מעשים טובים. כל אדם מוצא טעם ערב במאכלו, חוץ מן המקנא שאינו טועם טעם טוב במאכלו, עד שתסור הטובה מחבירו. לכל שנאה יש תקוה, שאם ישנא חבירו עבור שגזלו, תסור השנאה כשישיב לו אותו דבר, וכן כל שנאה התלויה בדבר אחר, כשיתוקן הדבר ההוא תיבטל השנאה, חוץ מן השנאה מחמת קנאה... החכמים הראשונים היו מתפללים שלא תהא קנאתנו על אחרים ולא קנאת אחרים עלינו. למה היו מתפללים על אחרים בזאת המידה יותר ממידות אחרות? אלא כך הענין, כי הרבה בני אדם גורמים שיתקנאו בהם ויחמדו אותם, לכן היו מתפללים על אחרים, כי אולי הם גורמים הקנאה לאחרים, והתורה אמרה: "ולפני עיור לא תתן מכשול"...

משלו משל, חומד וקנאי פגע (פגש) בהם מלך אחד. אמר להם המלך: אחד מכם ישאל דבר ממני וייתן לו, ולחבירו בכפלים! הקנאי לא רצה לשאול תחילה, שהיה מתקנא אם ייתן לחבירו בכפלים, והחומד היה מתאוה שניהם. דחק החומד את הקנאי לשאול! שאל לנקר לו עין אחת, ולחבירו - שתיים! כמה רעות תלויות בקנאה! נחש הקדמוני נתקנא באדם הראשון וגרם מיתה לעולם, ועליו נגזר: "על גחונך תלך ועפר תאכל". וכן ראה מה אירע לקין ולקרח ולבלעם ולדואג ולאחיתופל ולגחזי ולאדוניה ולאבשלום ולעזיהו שנתנו עיניהם במה שאינו שלהם, לא די מה שבקשו לא ניתן להם, אלא אף מה שבידם ניטל מהם.

מכל אלה ילמד אדם שיפרוש מן הקנאה ומן החמדה. אם אפילו מה שבידו אינו שלו, כי מחר בא ואינו, ומה יועיל לו שאינו שלו? **שכר גדול יש לאדם הנזהר מן הקנאה ומן החמדה, כי ברוב העבירות אם אדם עובר עליהן ומתבייש ומונע עצמו בשביל הבושה, מונע עצמו מן הגזילה והגניבה, כי ירא שמא יתודע ויתגלה ויפרסמוהו ויתבייש ויפסיד הרבה, אבל הקנאה והחמדה הן בלב, אין אדם מכיר בו אם יחמוד או יקנא, והוא דבר המסור ללב, ועל זה נאמר (ויקרא כה יז): "ויראת מאלהיך".**

7. אוצרות המוסר לרב משה צוריאל שליט"א

האדם היודע שהקב"ה קבע לכל אחד ואחד מה שראוי לו ומה שנחוץ לו, מבין שאין טעם להתקנא בהצלחת חברו... ראוי להזכיר כאן מ"משלי שועלים" שהיה רבי מאיר אומר בדרשה (סנהדרין לט.), ונביא ממה שספרו במדרש. שועל אחד חטף נתח של בשר ממסיבה שישבו שם בני אדם, וברח. הוא הגיע לגשר העובר על פני הנהר. כיון שהיה לילה והירח מאיר, הוא ראה על פני המים שועל אחר, אף הוא אוחז בפיו נתח של בשר (ולא הבין שבעצם הוא רואה את הברואה של עצמו). מיד נבח השועל הבורח נגד השועל שבמים כדי לאיים עליו ולהבהיל אותו, כדי לחטוף אף ממנו את הנתח שאוחז בו. מיד שנבח נפל הנתח שבפיו במים, ונאבד ממנו. סיכם רבי מאיר, הרי שהשואף למה שאיננו ראוי לו, מפסיד גם ממה שנמצא כבר אצלו. **שבח הוא לאדם שאיננו מתקנא... וכן זכה אהרן הכהן לאורים ותומים על לבו, כיון שלא נתקנא בגדולתו של משה רבנו על אף היותו צעיר ממנו בשלש שנים, "וראך ושמח בלבבו", סימן הדבר שיש לו לב טהור.**

8. הרב שלמה אבינר שליט"א טל אורות מקץ

העונש על צרות העין הוא: "רקב עצמות קנאה" (משלי יד ל). הקנאה מכלה את פנימיות האדם ופועלת בעצמה לרעתו יותר מכל עונש חיצוני אחר. בספרו 'מורה נבוכים' חלק ג פרק יב, הרמב"ם מקדים לשאלה הפילוסופית מדוע יש סבל בעולם, ואומר שרוב הצרות נגרמות על ידי האנשים לעצמם. יש לראות את הדברים בפרופורציה הנכונה. **הרמב"ם מחלק את הסבל לשלושה חלקים: א) מה שנמשך ישירות מסדרי הטבע על ידי בורא עולם. והנה רוב בני האדם אינם חולים ואינם נפגעים באסונות, ופגעי טבע אינם תכופים בדרך כלל. ב) סבל שנגרם ישירות מהאדם לזולתו, אי אפשר להאשים את ריבונו של עולם: גנבות, רצח, מלחמות וכדומה. האדם יכול להרוס את החברה כמו ידיו. ג) מה שאדם גורם לעצמו ע"י ניהול אורח חיים לא בריא והרס גופו. גם הייסורים הנפשיים באים באופן הזה - אדם שיש לו עין רעה על אחרים: הוא מקנא, חומד וכיוצא בזה, יוצר בנפשו תחושה כה קשה, שהיא בלבד הורסת לו את חייו, ומונעת ממנו ליהנות מכל הטוב שד' נתן לו.**

9. מרן הרב קוק זצ"ל עין איה שבת פרק א פסקה כ

יסוד הקנאה באה מהכרת האדם את עצמו בתור פרטי, לא בתור אבר מאברי הכלל, כי בהכירו עצמו בתור אבר מאברי הכלל, מיד ישכיל כי בטוב וביתרון שיראו עיניו בזולתו, גם לו (יהיו) ממנו תוצאות טובות, כפי אשר יאתה (ראוי) לחלק מן הכלל להיות נהנה מהטוב הכללי. ואם היה הטוב הכללי נכחד היה מתמעט גם לו חלקו ממנו, ובכלל ההשקפה הקרובה ברגש טבעי פנימי על הכלל כולו כאיש אחד שרק מקיבוץ כולם תצא תכלית החיים, תמעט את כח הקנאה.

10. אמרי אמת במדבר פרשת קרח שנה תרעו

"ויראו ויקחו איש מטהו" (במדבר יז כד) - בילדותי שמעתי בשם הרבי ר' בונם ז"ל, שאם יניחו יחד החבילות של כל אחד ואחד, יקח כל אחד את חבילתו בחזרה, התרגום של "ויראו": "ואשתמודעו", והוא כדאיתא ביבמות (לט ע"ב) "אשתמודענהו". איתא ביחובות הלבבות' (שער הבטחון פ"ד) כל אחד צריך להאמין כי כפי שהשי"ת נוהג עמו כן צריך להיות ואין עצה אחרת, וממילא אין שום תלונות. **כתוב (תהלים קיא א) "אודה ה' בכל לבב", הפירוש להכניס בכל לבות בני ישראל להודות להשי"ת על הכל.**

11. תניא ליקוטי אמרים פרק יב

וכן בדברים שבין אדם לחבירו, מיד שעולה לו מהלב למוח איזו טינא ושנאה ח"ו או איזו קנאה או כעס או קפידא ודומיהן - **אינו מקבלן כלל במוחו וברצונו, ואדרבה המוח שליט ומושל ברוח שבלבו לעשות ההפך ממש, להתנהג עם חבירו במדת חסד וחיבה יתרה מודעת לו לסבול ממנו עד קצה האחרון, ולא לכעוס ח"ו וגם שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא אדרבה לגמול לחייבים טובות, כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו:**

12. הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

אמנם, לא בכדי ברא הקב"ה בעולמו את מידת הקנאה, כי לטובה היא - כאשר ישתמש בה באופן הטוב, והיינו שילמד מחברו, כי כמו שחברו משתמש בכוחותיו וכישרונותיו, כך ינצל אף הוא את כישרונותיו שניתנו לו מן השמים. ו'קנאה' זו טובה היא לאדם, כי מבלעדיה לא היו לו שאיפות לטוב, וכך פירשו בדברי הגמרא (שבת פח ע"ב), "ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם: לקבל תורה בא. אמר לו הקב"ה למשה: החזר להם תשובה!... אמר להם: קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם?". וצריך ביאור, מדוע הוסיף לומר: "קנאה יש בכם", הרי הקנאה בכלל "יצר הרע יש ביניכם", וכשאר מידות מגוונות שלא נזכרו בפני עצמם אלא נכללו ב"יצר הרע יש ביניכם"! **יש שביארו שכוונתו לומר כלום 'קנאת סופרים' יש ביניכם, ואם אין - לא תוכלו לקבל את התורה, כי רק ע"י קנאת סופרים וקנאה טובה, יש ביד האדם להתעלות עוד ועוד אל ה' אלוהיו.**

ומפורש מצאנו בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים לז) שכל האש"ל של אברהם אבינו באה ע"י קנאה טובה, וכך אמרו, "אמר הקב"ה: קנא לי! שאלמלא הקנאה אין העולם עומד, ואין אדם נושא אשה, ואין אדם בונה בית, שאלמלא שקינא אברהם לא היה קונה שמים וארץ. ואימתי קינא? כשאמר למלכי צדק: כיצד יצאת מן התיבה? אמר לו: בצדקה שהיינו עושים שם. אמר לו: וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה, וכי עניים היו שם? והלא לא היו שם אלא נח ובניו! אמר לו: עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף, לא היינו ישנים אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. אותה שעה אמר אברהם: ומה אלמלא שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאים, וכיון שעשו צדקה יצאו - אני אם אעשה צדקה עם בני אדם על אחת כמה וכמה! באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוייה". **ב'אורחות צדיקים' (שער הקנאה) סיים על מאמר זה: "ועל דרך זו ירבה אדם קנאה", כלומר, כי קנאה כזו מוסיפה לבנין העולם, ואינה כשאר קנאה המחרבת את העולם.**